

Staroslověňština

Vznik nejstaršího slovanského spisovného jazyka

Staroslověnština

- nejstarší slovanský **spisovný** jazyk
- do písemnictví byla uvedena jako nástroj ***misionářské, učitelské a církevně organizátorské*** činnosti Konstantina Filozofa, jeho bratra Metoděje a jejich literární družiny na Velké Moravě v **druhé polovině 9. století** (velkomoravský kníže Rostislav se obrátil na byzantského císaře Michaela II s prosbou o učitele víry znalého slovanského jazyka a o organizátory církevních záležitostí)
- staroslověnština a literatura jí psaná byly vytvořeny pro potřeby křesťanského náboženství
- ve svých začátcích se formovaly jako jazyk a písemnictví **církevní**
- Moravská mise (z pověření byzantského císaře)

Bratři Konstantin a Metoděj

Bratři Konstantin a Metoděj

Konstantin

- učenec, jeden z nejvzdělanějších lidí své doby,
- znalec cizích jazyků, filozofie, teologie
- měl mimořádný filologický talent
- po studiích v Soluni a Cařihradu působil zprvu jako bibliotekář, později jako učitel filozofie (proto v některých památkách bývá označován zpravidla jako „Filozof“)

Metoděj

- nadaný vynikajícími organizačními a administrativně-správními schopnostmi (to se osvědčilo už dříve v diplomatických službách u byzantského císaře)

Bratři Konstantin a Metoděj

- rodilí Řekové ze Soluně (město se silným slovanským zázemím – vyrůstali v dvoujazyčném prostředí), znali výborně řeč svého rodného města jako svůj druhý mateřský jazyk.
- jejich matka Marie se pokládá za rodilou Slovanku, někdy se slovanský původ přisuzuje i jejich otci Lvovi, vysokému státnímu úředníkovi

Hlaholice

- podle ***Života Konstantinova*** (starého pramene z té doby) sestavil Konstantin **nové speciálně slovanské písmo (*hlaholici*)** a napsal jím ještě v Cařihradu překlad evangeliáře do slovanského jazyka

Hlaholice

†	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɔ	Ɱ	Ɱ
А	Б	В	Г	Д	Е, ЈЕ	Ж	С
a	b	v	g	d	e, je	ž	dz
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
З	І	Н	Ɱ	К	Л	М	Н
z	i	i	g, d'	k	l	m	n
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
О	П	Р	С	Т	У	Ф	Х
o	p	r	s	t	u	f	ch
Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ	Ɱ
W	Ч	Ѡ	ѡ	Ш	Ѣ	Ѥ	Ѧ
o	c	f	č	š	y	ь	y
Ѣ	Ѥ	Ю	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
ь	ě, ja	ju	č, k, št	q	je	e	je

Jen cyrilské znaky :   Ɱ   Ɱ
ksi   psi

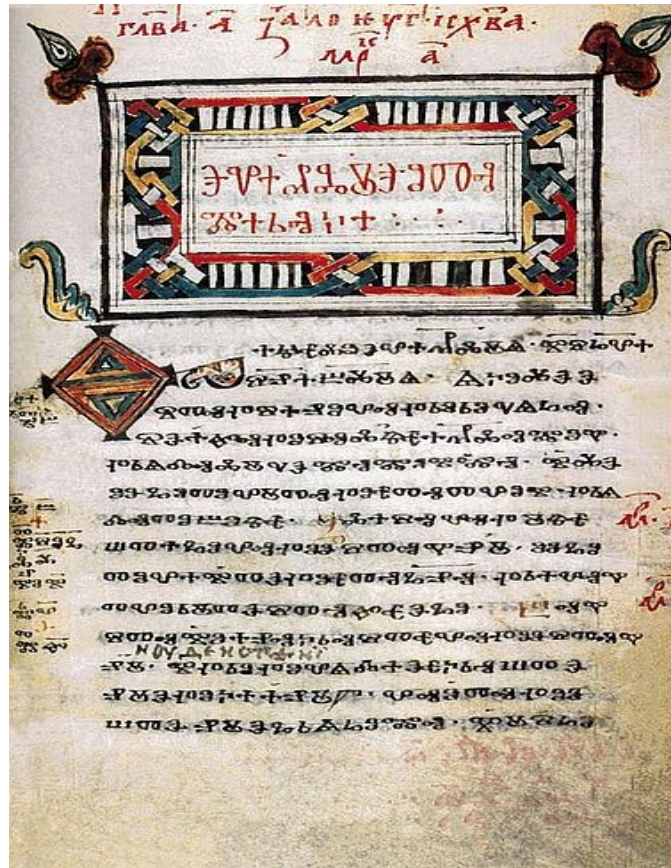
Hlaholice a cyrillice. Abecedu se učili žáci těmito názvy:
 a — az; b — buky; v — vědi; g — glagoľs; d — dobro;
 e, je — jests; ž — živete; dz — dzelo; z — zemlja; i — iže;
 i; g, d' — derv; k — kako; l — ljudije; m — myslite; n — naša;
 o — ons; p — pokojs; r — ruci; s — slovo; t — tvrdo;
 u — uk; f — fruz; ch — chers; o — otz; c — ci; f, t — fita
 (theta); č — čravs; š — ša; y — yžica; ь — jer tvrdé;
 y — jery; ь — jer měkké; ě, ja — jat; ju — jus; č, k' st — sta;
 q — qsu; je — jes; e — esa; je — jests

Hlaholice

 a	 b	 v	 g	 d	 ε	 ž	 dz
 z	 i	 i	 ǵ	 k	 l	 m	 n
 o	 p	 r	 s	 t	 u	 f	 x (kh)
 o	 ts	 č	 š	 št	 w/ə	 i	 y
 æ/e	 yu	 ě	 yě	 š	 yš	 f	 i/v

Stránka z kodexu Zografského,
psaného na přelomu 10. a 11.
století v klášteře na hoře Athos

ᱠ	ᱡ	ᱢ	ᱣ	ᱤ	ᱥ	ᱦ	ᱧ	ᱨ	ᱩ	ᱪ
ᱫ	ᱬ	ᱭ	ᱮ	ᱯ	ᱰ	ᱱ	ᱲ	ᱳ	ᱴ	ᱵ
ᱶ	ᱷ	ᱸ	ᱹ	ᱺ	ᱻ	ᱼ	ᱽ			
᱾	᱿	᱀	᱁	᱂	᱃	᱄	᱅	᱆	᱇	᱈
		᱉	᱊	᱋		᱌		ᱍ		
ᱎ	ᱏ	᱐	᱑	᱒	᱓	᱔	᱕	᱖	᱗	᱘
᱙	ᱚ	ᱛ	ᱜ	ᱝ	ᱞ	ᱟ	ᱠ	ᱡ	ᱢ	ᱣ
ᱤ	ᱥ	ᱦ	ᱧ	ᱨ	ᱩ	ᱪ	ᱫ	ᱬ	ᱭ	ᱮ
ᱯ	ᱰ	ᱱ	ᱲ	ᱳ	ᱴ	ᱵ	ᱶ	ᱷ	ᱸ	ᱹ
	ᱺ		ᱻ		ᱼ	ᱽ	᱾	᱿	᱀	
᱁	᱂	᱃	᱄	᱅	᱆	᱇	᱈	᱉	᱊	᱋
᱌	ᱍ	ᱎ	ᱏ	᱐	᱑	᱒	᱓	᱔	᱕	᱖
᱗	᱘	᱙	ᱚ	ᱛ	ᱜ	ᱝ	ᱞ	ᱟ	ᱠ	ᱡ
	ᱢ	ᱣ	ᱤ	ᱥ		ᱧ	ᱨ	ᱩ		
ᱪ	ᱫ	ᱬ	ᱭ	ᱮ	ᱯ	ᱰ	ᱱ	ᱲ	ᱳ	ᱴ
ᱵ	ᱶ	ᱷ	ᱸ	ᱹ	ᱺ	ᱻ	ᱼ	ᱽ	᱾	᱿
᱀	᱁	᱂	᱃	᱄	᱅	᱆	᱇	᱈	᱉	᱊
᱋	᱌	ᱍ	ᱎ	ᱏ	᱐	᱑	᱒	᱓	᱔	᱕
᱖	᱗	᱘	᱙	ᱚ	ᱛ	ᱜ	ᱝ	ᱞ	ᱟ	ᱠ
ᱡ	ᱢ	ᱣ	ᱤ	ᱥ	ᱦ	ᱧ	ᱨ	ᱩ	ᱪ	ᱫ
ᱬ	ᱭ	ᱮ	ᱯ	ᱰ	ᱱ	ᱲ	ᱳ	ᱴ		ᱵ
ᱶ	ᱷ	ᱸ	ᱹ	ᱺ	ᱻ	ᱼ	ᱽ	᱾	᱿	᱀

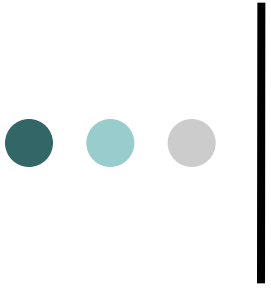

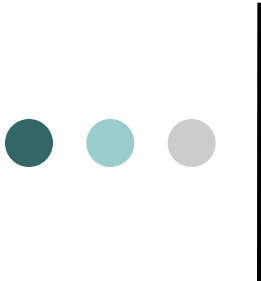

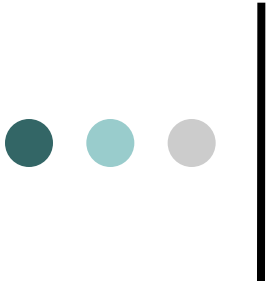

-
- r. 863 Konstantin spolu s Metodějem a dalšími pomocníky se dostali na Velkou Moravu a začali vyučovat žáky shromážděné Rostislavem a překládat další potřebné texty.

-
- po 40 měsících se vydali i s učedníky do Benátek s požadavkem na **schválení slovanské liturgie** (byli však odmítnuti). Odjeli pak do Říma, kde byli skvěle přijati, papež Hadrián II. **schválil** i přes odpor části římského vysokého kléru **slovanské církevní knihy** a vysvětil učedníky na kněze. **Konstantin** se ze zdravotních důvodů nemohl už vrátit na Velkou Moravu, vstoupil v Římě do kláštera, kde přijal jméno **Cyryl** a zanedlouho (r. **869**) zemřel.

-
- **Metoděj** se vydal na zpáteční cestu, brzy se ale vrátil do Říma a přijal tam funkci biskupa, nato místo **arcibiskupa moravského a panonského**. Svého úřadu se však nemohl ujmout – jeho arcidiecéze ležela ve sféře mocenských zájmů bavorských biskupů, ti ho zajali a dva a půl roku věznili. **Na Moravě** začal působit až po svém propuštění z vězení. Podnikl ještě jednu cestu do Říma a do Cařihradu, zemřel na Moravě r. **885**.

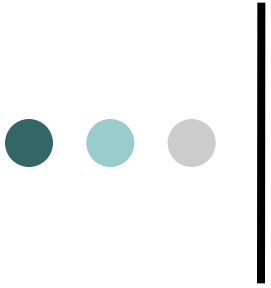
Po Metodějově smrti

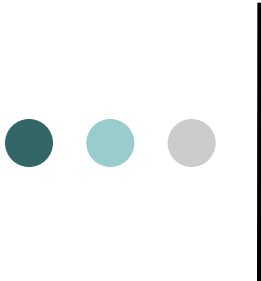
- Ještě za Metodějova života z Velké Moravy pronikla slovanská gramotnost, znalost písma a užívání staroslověnského jazyka k literárním záznamům do **Panonie** a patrně i do **Chorvatska**, pak se šířila dál (v souvislosti s politickým vlivem a politickou mocí Velké Moravy) i do **přemyslovských Čech** a do části **Polska** (na tzv. **Vislansko**).

Po Metodějově smrti

- Po jeho smrti jeho vyhnaní žáci přinesli s sebou všude **spisy**, vzniklé na Velké Moravě, **znalost spisovného jazyka i schopnost slovesné tvorby**.
- Hlavní proud exulantů z Velké Moravy našel útočiště v **Bulharsku**, kde založili dvě hlavní proslulá střediska písemnictví – **Preslav a Ochrid**. Skvělý rozmach písemnictví koncem 9. Století a v první polovině 10. St. Se proto tradičně označuje jako „**zlatý věk bulharské literatury**“
- Je pravděpodobné, že část Metodějových žáků utekla na jih do **Chorvatska** (ale nepochybné důkazy o tom nejsou)
- Předpokládá se, že slovanští mniši se uchýlili z území Velké Moravy na území **Čech** (také o tom nejsou přímé důkazy), ale s určitostí se dá předpokládat, že staroslověnština v přemyslovském státě po dvě století byla minimálně rovnocenným partnerem latině.

-
- V **11. st.** pro vzdělání v tomto jazyce (staroslověnštině) byl zřízen speciální církevní ústav – **Sázavský klášter**. Teprve na konci 11. st. byla staroslověnština v Čechách zakázána, stsl. písemnictví potlačeno a knihy zničeny.

-
- Z obou aktivních ohnisek – Čech na západě a Bulharska na jihovýchodě – se slovanská písemná vzdělanost rozšířila rychle i k ostatním Slovanům
  - Z **Bulharska** – přes Rumunsko – na **Rus**
  - Z **Bulharska** – přes Srbsko – do Bosny – do Chorvatska
  - **Čechy** – do **Chorvatska**
  - **Čechy** – přes Maďarsko – do **kyjevského státu**

Význam staroslověnštiny

- Během dvou – tří století knižní vzdělanost se rozšířila ke **všem** slovanským národům.
- Staroslověnština, vytvořena původně jako nástroj písemnictví určeného moravským Slovanům, se stala takřka **obecně slovanským jazykem** (díky živým stykům a vzájemné výměně kulturních hodnot)
- **Staroslověnština – třetí velký mezinárodní jazyk v dějinách evropské středověké vzdělanosti** (vedle latiny a řečtiny)

